

Utjecaj ulaganja stranih izravnih investicija na ekonomski razvoj Hrvatske

Bralić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:677559>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

UTJECAJ ULAGANJA STRANIH IZRAVNIH INVESTICIJA NA
EKONOMSKI RAZVOJ HRVATSKE

Mentor:

izv.prof.dr.sc. Lana Kordić

Student:

Marta Bralić

Split, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Marta Brabić
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 2024. godine

Vlastoručni potpis :

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema	1
1.2. Cilj rada.....	1
1.3. Metode rada.....	1
1.4. Struktura rada	1
2. TEORIJSKI OKVIR STRANIH IZRAVNIH ULAGANJA	3
2.1. Definicija i vrste stranih izravnih ulaganja.....	3
2.2. Motivi stranih izravnih ulaganja	5
3. STRANA IZRAVNA ULAGANJA U HRVATSKOJ	6
3.1. Povijesni pregled ulaganja stranih izravnih investicija u Hrvatskoj	6
3.2. Kvalitativna i kvantitativna analiza stranih izravnih ulaganja u Hrvatskoj	9
4. FAKTORI KOJI UTJEČU NA PRILJEV INOZEMNIH INVESTICIJA U HRVATSKU	11
5. KORISTI I IZAZOVI OD INOZEMNIH IZRAVNIH INVESTICIJA ZA HRVATSKU.....	16
5.1. Koristi od inozemnih izravnih investicija	16
5.2. Izazovi od inozemnih izravnih investicija	19
6. POLITIKE I STRATEGIJE PRIVLAČENJA STRANIH IZRAVNIH INVESTICIJA	23
6.1. Fiskalne i poticajne mjere	23
<i>Porez na dobit.....</i>	<i>23</i>
<i>Porez na dohodak</i>	<i>23</i>
<i>Porez na dodanu vrijednost (PDV).....</i>	<i>24</i>
<i>Carine i uvozne takse</i>	<i>24</i>
<i>Specijalni režimi oporezivanja</i>	<i>24</i>
<i>Porezni krediti i poticaji</i>	<i>25</i>
<i>Izvozne potpore</i>	<i>25</i>
<i>Financijske subvencije</i>	<i>26</i>
<i>Infrastrukturne potpore.....</i>	<i>26</i>
<i>Obrazovni i radni poticaji</i>	<i>26</i>
<i>Poticaji za istraživanje i razvoj.....</i>	<i>27</i>
6.2. Regulatorni okvir	27
6.3. Podrška infrastrukturnim projektima.....	27
6.4. Promocija i marketinške aktivnosti	27
6.5. Održivi razvoj.....	28

7. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30
POPIS GRAFIKONA.....	33
POPIS SLIKA	34
SAŽETAK	35
SUMMARY	36

1. UVOD

1.1. Definiranje problema

Istraživanje obuhvaća analizu utjecaja stranih izravnih investicija (engl. *Foreign Direct Investment, FDI*) na ekonomski razvoj Hrvatske, s posebnim fokusom na faktore priljeva stranih investicija, politike i strategije privlačenja istih te konačno koristi koje strana ulaganja donose, ali i potencijalne negativne posljedice. Posebno će se identificirati prepreke kod privlačenja stranih izravnih investicija u Hrvatsku te posljedično nedostatak potpuno novih ulaganja koja su jedni od pokretača razvoja u zemlji.

1.2. Cilj rada

Ovaj završni rad ima za cilj istražiti utjecaj stranih izravnih ulaganja na ekonomski razvoj Hrvatske kroz analizu makroekonomskih pokazatelja te kroz povijena razdoblja Hrvatske. Rad će također obuhvatiti analizu politika koje Hrvatska provodi kako bi privukla strana ulaganja i potaknula održivi gospodarski rast, evaluaciju spomenutih politika te efekte tih ulaganja, sve s ciljem, u budućnosti, definiranja mjera za privlačenje FDI-a.

1.3. Metode rada

Kako bi se istražio utjecaj stranih izravnih ulaganja na ekonomski razvoj Hrvatske koristit će se različite metode istraživanja koje će omogućiti sveobuhvatnu analizu ove teme. Primarna metoda biti će kritička analiza sekundarnih podataka. Korištenjem podataka iz relevantnih izvora kao što su Državni zavod za statistiku (DZS), Hrvatska narodna banka (HNB), Eurostat i dr. Analizirat će se povijesni i trenutni trendovi stranih izravnih ulaganja u Hrvatskoj. Koristiti će se i studije slučaja kako bi se identificirali neki primjeri stranih investicija u Hrvatskoj te će se kritički analizirati faktori koji su doprinijeli njihovom uspjehu, kao i izazovi s kojima su se suočili.

1.4. Struktura rada

U prvom poglavlju se definira pojam stranih izravnih ulaganja i objašnjava se njihov značaj u globalnom ekonomskom kontekstu. Zatim se analizira povijesni razvoj FDI-a u Hrvatskoj, te se daje pregled trenutnih trendova. Nakon toga, istražuju se konkretni faktore koji utječu na priljev stranih izravnih

investicija u Hrvatskoj, ističu se koristi i izazovi s kojima se strana ulaganja susreću te politike i strategije koje potiču strana izravna ulaganja i preporuke za daljnje poboljšanje investicijske klime u Hrvatskoj.

2. TEORIJSKI OKVIR STRANIH IZRAVNIH ULAGANJA

2.1. Definicija i vrste stranih izravnih ulaganja

Strana izravna ulaganja (engl. *Foreign Direct Investment, FDI*) definiraju se kao ulaganja stranih pravnih ili fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti zemlje primateljice, gdje strani investitor stječe najmanje 10% vlasničkog udjela i kontrolu nad upravljanjem poduzećem. Prema međunarodnom monetarnom fondu ova ulaganja podrazumijevaju tajni interes i utjecaj investitora na menadžment poduzeća primatelja.

Mogu se podijeliti prema vrsti ulaganja na:

Greenfield ulaganja

Greenfield ulaganja uključuju izgradnju novih pogona ili objekata od nule u stranoj zemlji. Ova vrsta ulaganja često dovodi do izgradnje nove infrastrukture, otvaranja novih radnih mjesta te prijenosa tehnologije i vještina u zemlju primateljicu ulaganja. Zbog ovih prednosti, greenfield ulaganja se smatraju iznimno korisnim za ekonomski razvoj zemlje, a prema istraživanju Bayara (2017.), ova ulaganja imaju značajan pozitivan utjecaj na ekonomski rast u zemljama Srednje i Istočne Europe, više nego brownfield ulaganja. Primjeri greenfield ulaganja u Hrvatskoj:

- Kao jedno od najvećih greenfield ulaganja možemo spomenuti ulaganje američkog poduzeća JABIL u proizvodni centar izvrsnosti u Osijeku koje je donijelo brojne koristi za Osijek i šire područje. Očekuje se da će centar donijeti više od 1500 novih radnih mjesta te privući i nove investitore.
- Rimac automobili: Hrvatska kompanija poznata po proizvodnji električnih automobila koja je zaslužna za izgradnju novih proizvodnih pogona, istraživačkih i razvojnih centara te ureda. Od iznimne je važnosti jer osim što je zaslužna za otvaranje stotine radnih mjesta, pridonosi i razvoju visokotehnološke industrije u Hrvatskoj te privlači dodatne strane investicije u sektor.
- IKEA: Švedski prodajni centar koji je izgradio svoj prvi veliki prodajni objekt u blizini Zagreba 2014. godine. Investicija je stvorila nova radna mjesta i potaknula razvoj prateće infrastrukture. Također je pridonijela jačanju maloprodajnog sektora i privlačenju dodatnih potrošača.

Brownfield ulaganja

Brownfield ulaganja uključuju stjecanje ili zakup postojećih pogona kako bi se pokrenula nova proizvodnja. To može uključivati spajanje ili preuzimanje postojećih tvrtki. Iako ova ulaganja možda neće stvoriti toliko novih radnih mjesta kao greenfield ulaganja i dalje mogu značajno doprinijeti ekonomskom rastu revitalizacijom neiskorištenih ili prethodno napuštenih industrijskih lokacija. (Divjak, 2023.)

- Kao primjer navodi se luka Rijeka koja je jedna od najvećih luka u Hrvatskoj te je privukla značajna brownfield ulaganja. Strani investitori su uložili u modernizaciju lučke infrastrukture, uključujući obnovu terminala, skladišta i logističkih kapaciteta. Ova ulaganja povećala su kapacitete luke, poboljšala učinkovitost operacija i omogućila veći protok roba, čime je Luka Rijeka postala konkurentnija na međunarodnoj razini.
- Kao još jedno od značajnijih tvrtki koja je privukla velik broj brownfield ulaganja može se navesti INA d.d., najveća naftna kompanija u Hrvatskoj. Strani partneri su uložili u modernizaciju rafinerija i postrojenja za preradu nafte. Ova ulaganja omogućila su poboljšanje učinkovitosti proizvodnje, smanjenje emisija štetnih plinova i povećanje kapaciteta za preradu nafte.

Inozemne izravne investicije se mogu podijeliti i prema namjeni na horizontalne i vertikalne.

Horizontalna inozemna izravna ulaganja

Horizontalni tip je najčešći tip ulaganja a odnosi se na situaciju u kojoj strani investitori ulažu u istu vrstu proizvodnje ili poslovne aktivnosti u drugoj zemlji kao u matičnoj zemlji. U Hrvatskoj to uključuje sektor automobilske industrije, prehrambene industrije i proizvodnje elektronike. Jedan od primjera horizontalne inozemne izravne investicije u Hrvatskoj je ulazak japanskog proizvođača automobila Yazaki. Yazaki Corporation, tvrtka koja se bavi proizvodnjom električnih distribucijskih sustava za automobile otvorila je tvornicu u Hrvatskoj. Ova investicija otvorila je stotine radnih mjesta, što je značajno doprinijelo lokalnom gospodarstvu i smanjenju nezaposlenosti. Također, Yazaki je sa sobom donio i naprednu tehnologiju i osigurao obuku za lokalne radnike, čime je povećao njihovu stručnost i produktivnost. Proizvodi proizvedeni u hrvatskoj tvornici izvoze se na druga tržišta, što pozitivno utječe na trgovačku bilancu Hrvatske (Buterin, Blečić, 2013.)

Vertikalni tip inozemnih izravnih ulaganja

Vertikalna ulaganja obuhvaćaju situaciju kada strani investitori ulažu u različite dijelove proizvodnog lanca u drugoj zemlji. U vertikalnim ulaganjima strani investitor ne replicira svoje postojeće operacije kao kod horizontalnih ulaganja, već se fokusira na različite faze proizvodnje i distribucije. Strani investitori mogu odlučiti smjestiti određene faze proizvodnje u Hrvatsku zbog nižih troškova ili strateške blizine tržištima. Kod ovakvog tipa ulaganja također dominiraju automobilski sektor te sektor prehrambene industrije, tekstila i elektronike gdje su različite faze proizvodnje često geografski razdvojene. Proizvodi izrađeni u različitim fazama proizvodnje često su namijenjeni izvozu, što može poboljšati trgovačku bilancu Hrvatske. Vertikalna ulaganja često uključuju suradnju s domaćim dobavljačima, što može potaknuti razvoj malih i srednjih poduzeća. Za primjer vertikalnog ulaganja možemo uzeti američku tvrtku Adient koja se bavi proizvodnjom automobilskih sjedala te ima proizvodne pogone u Hrvatskoj. Tvornica u Hrvatskoj specijalizirana je za proizvodnju dijelova sjedala koja se zatim izvoze u druge tvornice Adienta u Europi gdje se vrši konačna montaža. (Sisek Boris, 2005)

2.2. Motivi stranih izravnih ulaganja

Motivi za izravna strana ulaganja se mogu podijeliti na one od strane investitora i od strane primatelja ulaganja (Marić, Matić, 2018.; Buterin, Blečić, 2013.)

Motivi investitora

Motivi ulagača mogu biti raznoliki, a najčešću su traženje resursa, tržišta, efikasnosti ili strateških sredstava. Ulagračima ponekad treba pristup prirodnim resursima ili sirovinama druge zemlje pa ulažu s ciljem iskorištavanja prirodnih bogatstva druge zemlje. Ovo je ujedno i najstariji motiv za ulaganje. Kod osvajanja novih tržišta, ulagači žele proširiti tržište za svoje proizvode a motiv je nastao kao posljedica zatvorenosti tržišta 1960-ih i 1970-ih godina. Proizvodna poduzeća nerijetko nalaze motiv za ulaganjem u prednosti nižih proizvodnih troškova, želeći premjestiti proizvodnju u zemlju jeftinije radne snage. Također, mnoga poduzeća teže stjecanju najnovijih znanja i tehnologija kojih traže u drugim zemljama.

Motivi primatelja

Poduzeća u koja se ulaže često žele poticati ekonomski rast, odnosno gospodarski razvoj i smanjenje nezaposlenosti, jer izravna strana ulaganja ne utječu isključivo na poduzeće u koje se ulaže, već i na ostala poduzeća kroz „efekt prelijevanja“, odnosno prenoseći tehnologiju i znanje na ostala poduzeća. Također, česti motiv za primanjem ulaganja je i poboljšanje poslovne klime i privlačenje dodatnih investicija.

3. STRANA IZRAVNA ULAGANJA U HRVATSKOJ

3.1. Povijesni pregled ulaganja stranih izravnih investicija u Hrvatskoj

Ulazak stranih izravnih ulaganja (FDI) u Hrvatsku ima svoju povijest koja je oblikovana političkim, ekonomskim i socijalnim događajima od trenutka osamostaljenja zemlje 1991. godine (Buterin, Blečić, 2013.; Marić, Matić, 2018.)

1990-e: Tranzicija i počeci

Hrvatska je proglasila neovisnost 1991. godine, a prvih godina neovisnosti obilježila su razaranja uzrokovana ratovima i gospodarska nestabilnost. To je stvorilo izazovno okruženje za privlačenje stranih investicija. No već sredinom 1990-ih, Hrvatska je započela proces tranzicije prema tržišnom gospodarstvu te otvaranje prema stranim ulaganjima. Izravna strana ulaganja su tijekom ovog razdoblja bila ključna za gospodarski razvoj i tranziciju zemlje iz socijalističkog u tržišno gospodarstvo. Većina izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj dolazila je iz zemalja Europske unije (EU), posebno iz Njemačke, Austrije, Italije i Nizozemske. Ulagачi su često bili motivirani blizinom hrvatskog tržišta, relativno niskim troškovima rada, te mogućnostima pristupa tržištima jugoistočne Europe. Najviše ulaganja zabilježeno je u sektorima bankarstva, osiguranja, telekomunikacija, maloprodaje te proizvodnje. Posebno su bila značajna ulaganja u financijski sektor, gdje su strane banke preuzele brojne domaće banke, što je doprinijelo modernizaciji i stabilizaciji bankarskog sektora. U ovom kontekstu navodi se UniCredit Group (talijanska banka) koja je postupno povećavala svoj udio u Zagrebačkoj banci, a do kraj 1990-ih postala većinski vlasnik. Zagrebačka banka bila je jedna od najvećih banaka u Hrvatskoj i njeno preuzimanje bilo je značajan korak u procesu modernizacije bankarskog sektora. Od ostalih banaka navodi se još i Intesa Sanpaolo, također talijanska banka koja je preuzela PBZ banku i omogućila joj konkurentnost na tržištu. Societe Generale (francuska banka) je preuzela Splitsku banku, a ovo preuzimanje bilo je dio strategije širenja na tržišta srednje i istočne Europe. Njemačka Bayerische Landesbank je preuzela Riječku banku, jednu od značajnijih banaka u regiji. Riječka banka postala je dio Erste Group, velike austrijske bankarske grupacije. Unatoč pozitivnim učincima, proces privatizacije bio je kritiziran zbog nedostatka transparentnosti i korupcije. Tijekom 1990-ih Hrvatska je usvojila nekoliko zakona i propisa kako bi olakšala strana ulaganja, uključujući Zakon o trgovačkim društvima i Zakon o poticanju ulaganja. Unatoč brojnim izazovima, poput političke nestabilnosti, birokracije i korupcije te nedostatku infrastrukture, razdoblje od 1990-ih do 2000. godine postavilo je temelje za budući rast i razvoj izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj, koja su u kasnijim

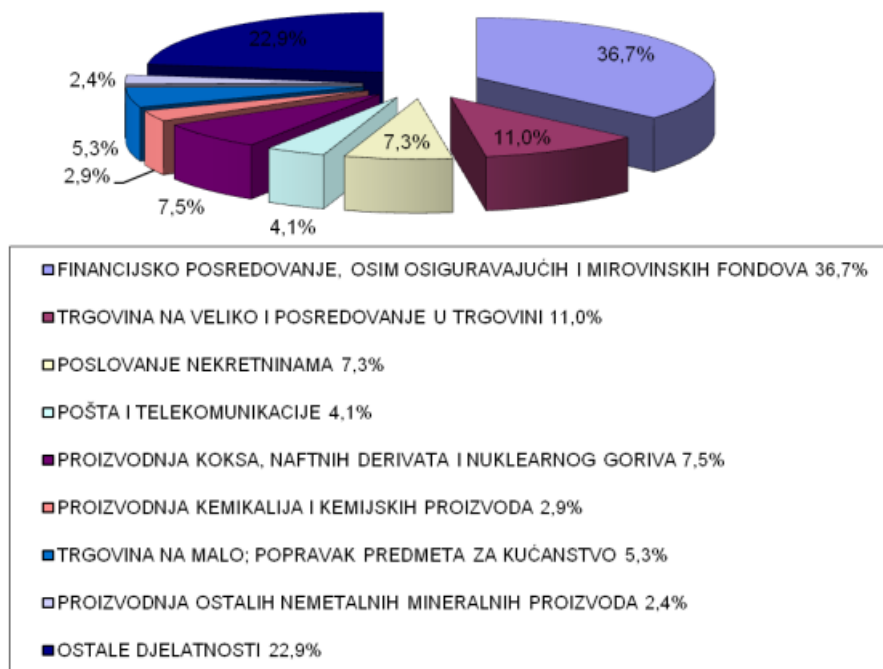
godinama značajno doprinijela modernizaciji gospodarstva i integraciji zemlje u europske i svjetske gospodarske tokove.

Kasne 1990-e do 2010: Postupni rast i integracija

U ovom periodu Hrvatska je postepeno poboljšavala svoje gospodarske i pravne okvire kako bi privukla strane investicije. Ključni faktor u tom procesu bio je napor za integracijom u europske i međunarodne ekonomske strukture. Hrvatska je u odnosu na ostale tranzicijske zemlje privukla zadovoljavajuću količinu stranih investicija, međutim gledano od 1997. godine do 2006. godine većina ulaganja je bila usmjerena na postojeća pouzeća, dakle radilo se većinom o brownfield ulaganjima kroz proces privatizacije, čiji su se prihodi trošili za popunjavanje proračunskih manjkova. U tom periodu dominirajući sektori u koje se ulagalo su bili sektor financijskog posredovanja (3,6 mlrd eura), proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda (1,7 mlrd eura) te sektor telekomunikacija (1,5 mlrd eura). Već u 2005. i 2006. godini pojavljuje se trend ulaganja u nove proizvodne pogone. Hrvatska narodna banka navodi kako je više od 71% investicija, u razdoblju od 2000.- 2011. godine, bilo usmjereno u djelatnosti koje nisu izvozno orijentirane. Sve ovo ukazuje na nepovoljnu strukturu inozemnih izravnih ulaganja u Hrvatsku, koja se može vidjeti na sljedećem grafikonu. U ostalim zemljama inozemne investicije su bile usmjerene na proizvodnju koja je namijenjena izvozu, ali u Hrvatskoj to nije bio slučaj. Sam proces privatizacije koji je izvor najvećeg dijela ulaganja, nije imao pretjerane pozitivne učinke, već se sveo na monopolizaciju tržišta i smanjenje broja zaposlenih. Kao rezultat manjka ulaganja u sektor prerađivačke industrije i dovođenja nove tehnologije, hrvatsko gospodarstvo se suočilo s problemom konkurentnosti što je samo povećalo uvoznju ovisnost. Na sljedećem grafikonu može se vidjeti struktura ulaganja po sektorima u Hrvatskoj u periodu od 2000. do 2011. godine.

Grafikon 1:

Struktura izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj od 2000. do 2011. godine

Izvor: Buterin, Blečić, 2013.

2010-e: Članstvo u Europskoj uniji

Ulazak Hrvatske u EU 2013. godine predstavljalo je značajan korak prema daljnjem razvoju gospodarstva. Članstvo je otvorilo vrata za veću stabilnost, pristup europskim fondovima te jedinstvenom tržištu EU, što je privuklo veći interes stranih investitora. Sektori kao što su turizam, energetika, IT i proizvodnja postali su primarni fokus ulaganja. Ulaskom u EU Hrvatska je stekla brojne prednosti za poduzeća, ali priljev stranih investicija je bio ipak manji od očekivanog, točnije većina priljeva je otišla u sektore turizma i trgovine a manje u bazne sektore kao što su poljoprivreda i industrija. Izgradnja novih hotela, resorta i turističkih sadržaja bila je potaknuta rastućim brojem turista, posebno iz drugih zemalja EU. Brojni hoteli i resorti, poput Hilton i Marriott grupacija, investirali su u izgradnju i obnovu turističkih objekata duž jadranske obale.

Recentna razdoblja: stabilan rast uz izazove

U posljednjih nekoliko godina, Hrvatska je zabilježila stabilan rast stranih izravnih ulaganja. Prema podacima Hrvatske narodne banke, ulaganja su se povećala, s naglaskom na projekte u turizmu,

energetici (posebno obnovljivi izvori energije), IT sektoru te infrastrukturi. Ovi sektori su privukli velike svote kapitala zbog svoje atraktivnosti i potencijala za daljnji razvoj. Posebno se ističe kako se u 2022. godini dogodio porast ulaganja od čak 53% u odnosu na prethodnu godinu, te predstavlja svojevrsni rekord. Ulagачi su privučeni relativno stabilnim makroekonomskim okruženjem, povoljnim geografskim položajem i članstvom u EU. Jedna od najvećih tehnoloških kompanija u Hrvatskoj, Infobip, privukla je strana ulaganja, uključujući investiciju od preko 200 milijuna dolara od investicijskog fonda One Equity Partners u 2020. godini. Ova investicija je pomogla kompaniji u širenju i daljnjem razvoju.

3.2. Kvalitativna i kvantitativna analiza stranih izravnih ulaganja u Hrvatskoj

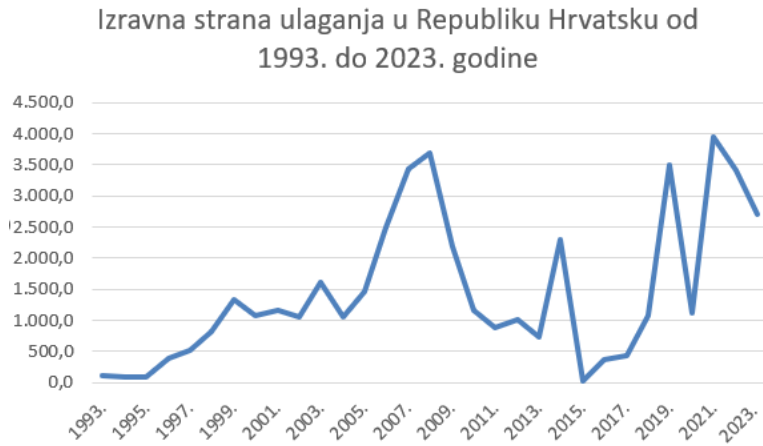
Najviše ulaganja dolazi iz zemalja EU, posebice iz Austrije, Nizozemske, Njemačke i Italije. Prema podacima HNB-a, u 2023. godini Austrija je bila najveći pojedinačni investitor, s više od 600 milijuna eura ulaganja, dok su ulaganja iz Nizozemske i Njemačke iznosila više od 500 milijuna eura. Zemlje koje bilježe najmanji iznos inozemnih izravnih ulaganja u Hrvatskoj su Cipar, Lihtenštajn, Australija, Kanada itd. Sektori koji su privukli najviše ulaganja uključuju financijske usluge, turizam, nekretnine i proizvodnju. U 2022. i 2024. godini, najveći priljevi izravnih stranih ulaganja zabilježeni su kod vlasničkih ulaganja u nekretnine. U 2022. iznose više od 900 milijuna eura a u 2023. iznose više od 500 milijuna eura. U 2023. ističe se proizvodnju osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka koja su također iznosila više od 500 milijuna eura te trgovinu na malo s iznosom ulaganja većim od 200 milijuna eura. Prema statističkim podacima koji se bilježe od 1993. godine, djelatnost vađenja sirove nafte i prirodnog plina zabilježena je kao djelatnost sa najvećim negativnim iznosom inozemnih izravnih ulaganja od ukupno -435,5 milijuna eura. Upravo ove industrijske aktivnosti mogu biti glavni pokretači gospodarskog razvoja zemlje, a Hrvatska ih najviše manjka. Još neke od djelatnosti koje bilježe najmanje inozemnih izravnih ulaganja su ribarstvo, proizvodnja pića, proizvodnja namještaja i dr. Zagreb kao glavni grad privlači najviše stranih izravnih ulaganja zbog svoje razvijene infrastrukture i povećanja konkurentnosti. Osim Zagreba, regija uz Jadransku obalu, posebice Dalmacija i Istra, također privlače značajna inozemna ulaganja u turizam i nekretnine. Središnja Hrvatska i Slavonija bilježe manji udio stranih ulaganja, ali su važni za poljoprivredni sektor i industriju. Najveći dio ulaganja dolazi kroz vlasničke udjele, što uključuje preuzimanje ili povećanje udjela u hrvatskim poduzećima. U 2022. godini većina priljeva stranih ulaganja (oko 70%) bila je usmjerena na vlasničke udjele, dok su reinvestirana dobit i ostala kapitalna ulaganja činila manji dio ukupnih ulaganja.

Na sljedećem grafikonu (grafikon 2) prikazano je ukupno kretanje FDI u Hrvatskoj u zadnjih 30 godina, odnosno od 1993. do 2023. godine. Izravna strana ulaganja su u ovom periodu bila najveća 2008.

godine kada su iznosila 3.690 milijuna eura te rekordne 2021. godine sa iznosom od 3.952 milijuna eura. Na grafikonu 3 može se vidjeti struktura zemalja po iznosima ulaganja u Hrvatsku, a najviše se ističu Nizozemska, Austrija i Njemačka.

Grafikon 2:

Izravna strana ulaganja u Republiku Hrvatsku od 1993. do 2023. godine izražene u milijunima eura

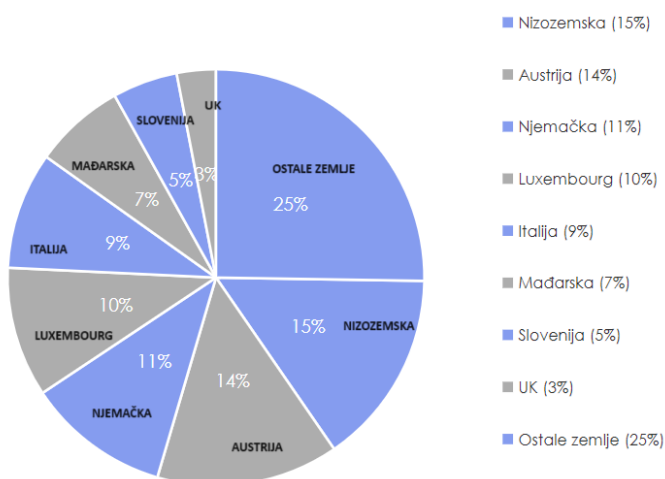

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB-a, 2024.

Grafikon 3:

Prikazuje strukturu zemalja po iznosima ulaganja u Hrvatsku u posljednjih 30 godina, a najistaknutije su Nizozemska, Austrija i Njemačka koje su zajedno uložile više nego sve ostale zemlje zajedno.

Izravna ulaganja po zemljama:

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, 2024.

4. FAKTORI KOJI UTJEČU NA PRILJEV INOZEMNIH INVESTICIJA U HRVATSKU

U nastavku je dan prikaz i kritička analiza faktora koji utječu na priljev FDI-a, s posebnim naglaskom na RH.

Politička stabilnost

Investitori traže stabilna politička okruženja koja pružaju sigurnost njihovim ulaganjima. Hrvatska je članica EU, što doprinosi percepciji političke stabilnosti. Članstvo u EU donosi niz prednosti, uključujući pravnu sigurnost, pristup jedinstvenom tržištu i fondovima EU. Međutim, povremeni politički nesporazumi i promjene vlada mogu stvoriti određeni rizik za investitore koji traže dugoročnu sigurnost. Politička stabilnost često znači pouzdan pravni sustav, što je ključno za zaštitu investicija i vlasničkih prava. Investitori žele biti sigurni da će njihova ulaganja biti zaštićena od pravnih i administrativnih rizika. Također, ona često vodi i do učinkovitije i manje korumpirane birokracije, što olakšava poslovanje i smanjuje administrativne prepreke za investitore. Politička nestabilnost koja je nastala u periodu 2015-2016, s više parlamentarnih izbora i promjenama vlada u kratkom vremenskom periodu, negativno je utjecala na investicijsku klimu u Hrvatskoj. Investitori su bili oprezni zbog neizvjesnosti oko dugoročnih politika, što je dovelo do stagnacije u priljevu FDI-a. (Campos, Kinoshita 2003; Sisek 2005.)

Ekonomska stabilnost

Makroekonomska stabilnost, uključujući nisku inflaciju i održiv rast BDP-a, privlačna je za strane investitore. Povoljni ekonomski uvjeti signaliziraju investitorima da je zemlja sposobna za održavanje pozitivnog poslovnog okruženja. Hrvatska je pretrpjela značajne ekonomske izazove tijekom globalne financijske krize i pandemije COVID-19, ali je pokazala otpornost i sposobnost oporavka. Ključni indikatori kao što su rast BDP-a, inflacija i nezaposlenost moraju biti pod kontrolom kako bi zemlja bila privlačna za investitore. Stabilan gospodarski rast i niska inflacija signaliziraju zdravu ekonomiju, dok visoke stope nezaposlenosti mogu odvratiti investitore zbog potencijalnih socijalnih nemira i smanjenje potrošnje. Stabilnost i pouzdanost bankarskog sektora ključni su za podršku poslovnim aktivnostima i financiranje investicija. Hrvatska je provela značajne reforme u bankarskom sektoru koje su povećale povjerenje investitora. Fiskalna odgovornost i smanjenje proračunskog deficita smanjuju rizik poreznih opterećenja i nepredvidivih promjena u fiskalnoj politici, pa na taj način također povećavaju povjerenje investitora.

Regulatorni okvir i poslovno okruženje

Jednostavnost pokretanja posla, jasnoća zakona, porezne olakšice i poticaji te transparentnost regulatornog okvira utječu na odluku investitora jer su ključni za stvaranje povoljnog poslovnog okruženja. Hrvatska je provela brojne reforme kako bi pojednostavnila birokratske procedure, smanjila administrativne prepreke i unaprijedila poslovno okruženje. Unatoč napretku, izvještaji poput Doing Business Reporta (Svjetska Banka, 2020.) ukazuju na potrebu daljnjih poboljšanja, posebno u području izdavanja građevinskih dozvola, zaštite manjinskih investitora i efikasnosti rješavanja insolventnosti. Što se tiče poreznih olakšica, one su definirane člankom 6. Zakona o poticanju ulaganja (Narodne novine, 2015.). Ovisno o iznosu ulaganja, ulagači plaćaju određeni postotak poreza na dobit, uz određeni uvjet zapošljavanja definiranog broja zaposlenika. Za ulaganja koja iznose više od 60 milijuna eura uz zapošljavanje najmanje 75 zaposlenika, porez na dobit plaća se po stopi od 0% sljedećih 10 godina od početka ulaganja.

Radna snaga

Dostupnost kvalificirane radne snage, njezina cijena i produktivnost ključni su faktori za inozemne investitore. Hrvatska ima obrazovanu radnu snagu s jakim tehničkim i inženjerskim vještinama što je prednost za sektore poput IT-a, proizvodnje i istraživanja i razvoja. Međutim, problem emigracije mladih i obrazovanih ljudi (tzv. „odljev mozgova“) predstavlja izazov. Poticaji za zadržavanje radne snage i privlačenje talentirane radne snage, kao i ulaganje u obrazovanje i strukovno osposobljavanje, ključni su za dugoročni uspjeh. Hrvatska nudi visoko kvalificiranu radnu snagu po konkurentnim troškovima u usporedbi s razvijenim zemljama EU. Ovo omogućava investitorima da smanje operativne troškove bez žrtvovanja kvalitete. Vlada Hrvatske nudi razne poticaje za zapošljavanje, uključujući subvencije za obuku i razvoj radne snage, što dodatno smanjuje troškove za investitore. (Ćurić, 2020.)

Infrastruktura

Kvalitetna infrastruktura, uključujući prometnu, telekomunikacijsku i energetska, olakšava poslovanje, smanjuje operativne troškove i može biti ključan faktor u privlačenju investicija. Hrvatska ulaže značajna sredstva u poboljšanje svoje infrastrukture, posebice prometne koja uključuje autoceste, željeznice, luke i zračne luke, koristeći EU fondove. Dobar telekomunikacijski sustav i pouzdana energetska mreža također su ključni za poslovanje, posebno za industrije visoke tehnologije i proizvodne sektore. (Širić, 2017.)

Geografski položaj

Hrvatska ima strateški položaj u Europi, što je čini privlačnom za investitore koji žele pristupiti tržištu EU i jugoistočne Europe. Pomorski pristup Jadranskom moru omogućava jednostavan pristup mediteranskim i globalnim tržištima. Ovaj geografski položaj može biti izuzetno privlačan za logističke i distribucijske centre te za industrije koje ovise o transportu i trgovini. Hrvatska se nalazi na raskrižju glavnih prometnih koridora koji povezuju jugoistočnu Europu s ostatkom EU. Ovaj geografski položaj omogućava stranim investitorima jednostavan pristup tržištima EU bez prepreka carina i drugih trgovačkih barijera. To može biti privlačno za poduzeća koja traže lokaciju za proizvodnju ili distribuciju unutar jedinstvenog tržišta EU. Hrvatska ima obalu koja je povoljna za promet i luke koje služe kao važan čvor za trgovinu i logistiku. Ova povezanost omogućava strateški pristup tržištima Jadranskog i Sredozemnog područja, što može biti korisno za sektore poput pomorstva, turizma i distribucije. Luka Rijeka je jedna od najvažnijih luka na Jadranu i ključna za trgovinu između srednjoeuropskih zemalja i svjetskih tržišta. Razvoj i modernizacija infrastrukture luke mogu poboljšati logističke kapacitete i privući investicije u logističke i distribucijske centre. Također, dobro razvijena cestovna i željeznička mreža omogućava brz i učinkovit transport roba unutar zemlje i prema susjednim zemljama. To je ključno za industrije koje ovise o brzom transportu sirovina i gotovih proizvoda. Gledajući sveukupno, geografski položaj Hrvatske kao mosta između središnje Europe, Jadranskog mora i Sredozemlja ima značajan utjecaj na privlačenje FDI. Povezanost s tržištima EU, dobra logistička infrastruktura, razvoj turizma i stabilno poslovno okruženje čine Hrvatsku atraktivnom destinacijom za strane investitore koji traže pristup europskom tržištu i stratešku lokaciju za svoje poslovne operacije. Geografski položaj Hrvatske u Europi prikazan je na sljedećoj fotografiji. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2018.)

Slika 1: Geografski položaj Hrvatske u Europi (Hrvatska enciklopedija,2013.)

Poticaji za investici

Vlada hrvatske nudi različite poticaje za investitore, uključujući porezne olakšice, subvencije i posebne programe za poticanje ulaganja u manje razvijene regije. Ovi poticaji mogu značajno smanjiti troškove poslovanja i povećati povrat na investiciju. To uključuje poticaje za istraživanje i razvoj, zapošljavanje i obuku radne snage te ulaganje u visokotehnološke industrije. U Hrvatskoj je 2003. godine osnovana Agencija za promicanje izvoza i ulaganja koja ima zadatak stvarati pozitivnu sliku Hrvatske kao poželjne ulagačke lokacije. Agencija pruža razne usluge investorima tijekom njihovih ulagačkih projekata. (Narodne novine, 2018.)

Članstvo u međunarodnim organizacijama

Članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO), EU, Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) i drugim međunarodnim organizacijama pruža dodatne garancije za investitore. Ove organizacije osiguravaju okvir za trgovinu, pravnu zaštitu i političku stabilnost, što olakšava poslovanje i smanjuje rizike povezane s investiranjem.

Turizam

Turizam je jedan od ključnih sektora hrvatskog gospodarstva i privlači značajne inozemne investicije. Hrvatska je poznata po svojoj prirodnoj ljepoti, kulturnoj baštini i obali, što privlači milijune turista svake godine. Investicije u turističku infrastrukturu, ugostiteljstvo, nekretnine i povezane usluge su ključne za daljnji razvoj ovog sektora. Rastući turizam zahtijeva povećanje kapaciteta smještaja, što otvara prilike za ulaganja u izgradnju novih hotela, vila, apartmana, kampova... Nadalje, povećana turistička aktivnost potiče potražnju za restoranima, kafićima, barovima, trgovinama i ostalim uslugama, što privlači ulaganja u te sektore razvoj infrastrukture poput aerodroma, luka, cesta i javnog prijevoza poboljšava turističku povezanost i olakšava pristup turističkim destinacijama. Turizam direktno i indirektno zapošljava velik broj ljudi u sektorima kao što su ugostiteljstvo, transport, trgovina i usluge što doprinosi smanjenju nezaposlenosti i povećanju lokalne potrošnje. Turisti troše na smještaj, hranu, prijevoz i ostale proizvode i usluge što stimulira potražnju i potiče razvoj malih i srednjih poduzeća.

Poduzetnička klima

Inovacije, start-up ekosustav i podrška poduzetništvu također igraju važnu ulogu. Hrvatska ima sve veći broj tehnoloških start-upova i inkubatora, kao i podršku kroz razne fondove i programe za poticanje inovacija. Poboljšanje pristupa financiranju, poticanje istraživanja i razvoja te suradnja s akademskim institucijama mogu dodatno unaprijediti poduzetničku klimu.

5. KORISTI I IZAZOVI OD INOZEMNIH IZRAVNIH INVESTICIJA ZA HRVATSKU

5.1. Koristi od inozemnih izravnih investicija

Inozemne izravne investicije (FDI) imaju ključnu ulogu u poticanju ekonomskog rasta i razvoja. Kroz različite mehanizme, FDI može značajno doprinijeti gospodarskom napretku Hrvatske. Detaljna analiza koristi koje FDI donosi uključuje nekoliko ključnih aspekata:

Ekonomski rast i razvoj te povećanje BDP-a

Inozemne izravne investicije mogu pridonijeti rastu bruto domaćeg proizvoda (BDP) povećanjem proizvodnih kapaciteta i stvaranjem novih radnih mjesta. Ulaganja u različite sektore, kao što su proizvodnja, usluge i turizam, potiču diversifikaciju gospodarstva. FDI može izravno doprinijeti rastu bruto domaćeg proizvoda kroz povećanje proizvodnje i potrošnje. Strana ulaganja donose dodatni kapital koji se koristi za razvoj novih proizvodnih kapaciteta, modernizaciju postojeće infrastrukture i širenje poslovnih operacija. Ovo povećanje proizvodnje dovodi do rasta BDP-a, što je ključni pokazatelj ekonomskog zdravlja zemlje. Može se za primjer uzeti automobilsku industriju kod koje ulaganja velikih multinacionalnih korporacija, poput onih u proizvodne pogone, mogu stvoriti nove proizvodne kapacitete koji doprinose rastu industrijske proizvodnje i izvoza. Izravna strana ulaganja mogu pomoći i u razvoju različitih industrijskih sektora poput proizvodnje, usluga, tehnologije i turizma te mogu doprinijeti stvaranju uravnoteženijeg i otpornijeg gospodarskog sustava. Strana ulaganja u IT industriju mogu potaknuti razvoj softverskih tvrtki, start-upova i tehnoloških parkova, što doprinosi stvaranju visokokvalificiranih radnih mjesta i inovacija. (Babić, Pufnik, Stučka, 2001.)

Stvaranje radnih mjesta

Jedna od najvažnijih koristi izravnih stranih ulaganja je stvaranje novih radnih mjesta. Strani investitori otvaraju nove pogone, urede i poslovne operacije, što direktno povećava zapošljavanje. Također, razvoj novih industrija i povećanje proizvodnih kapaciteta stvaraju dodatne mogućnosti za zapošljavanje u pratećim djelatnostima i sektorima. Poseban osvrt možemo napraviti na turizam u Hrvatskoj. Ističe se Valamar Riviera, kao jedan od najvećih hotelskih lanaca u Hrvatskoj, koji je privukao inozemne investitore, uključujući fondove iz Austrije i Njemačke. Kompanija kontinuirano ulaže u proširenje i obnovu svojih kapaciteta, pogotovo na jadranskoj obali, što dovodi do povećanja broja zaposlenih u hotelijerstvu, ugostiteljstvu, ali i u pratećim sektorima poput održavanja, marketinga i

usluga. Ulaganja u turističku infrastrukturu, kao što su hoteli, restorani i zabavni parkovi, stvaraju tisuće novih radnih mjesta u ugostiteljstvu, uslugama i povezanim industrijama. Veće zaposlenje i bolje plaćeni poslovi rezultiraju povećanjem dohotka stanovništva. S rastom osobnih dohodaka, potrošači imaju više sredstava za trošenje, što dodatno potiče ekonomski rast. Poboljšanje životnog standarda ima pozitivne učinke na cjelokupno društvo, smanjujući siromaštvo i povećavajući kvalitetu života. Strana pouzeća često nude konkurentne plaće i beneficije kako bi privukla i zadržala kvalificirane radnike, što pozitivno utječe na standard života zaposlenika. (Ćurić Ivan, 2023.)

Transfer tehnologije i znanja

Strani investitori često donose napredne tehnologije koje mogu biti nedostupne lokalnim poduzećima. Ovi transferi tehnologije i znanja mogu značajno povećati produktivnost i konkurentnost domaće industrije. Učenje novih poslovnih praksi i tehnika može pomoći domaćim tvrtkama da postanu efikasnije i inovativnije. Uvođenje novih tehnologija u proizvodne procese može smanjiti troškove, povećati kvalitetu proizvoda i omogućiti domaćim poduzećima da se natječu na međunarodnom tržištu. Strana poduzeća često ulažu u obuku i razvoj lokalne radne snage kako bi osigurala visoku razinu vještina i produktivnosti. Ove edukacijske inicijative ne samo da povećavaju kvalifikacije zaposlenika već i doprinose razvoju ljudskog kapitala u zemlji. Implementacija programa obuke za radnike u naprednim tehnologijama ili upravljanju projektima povećava njihove vještine i znanje, što ima dugoročne koristi za cijelu ekonomiju. Ericsson, švedska multinacionalna kompanija, dugogodišnji je partner hrvatske tvrtke Nikola Tesla, koja je nakon privatizacije postala Ericsson Nikola Tesla. Strana ulaganja iz Ericssona omogućila su prijenos najnovijih tehnologija u područjima telekomunikacija, IT rješenja, razvoja softvera i mobilnih mreža. Ovo je postavilo Hrvatsku na kartu naprednih tehnoloških centara u regiji. Zahvaljujući ovoj suradnji, odnosno inozemnim ulaganjima u ovu kompaniju, hrvatski inženjeri i stručnjaci stekli su vrhunska znanja i iskustva u razvijanju naprednih telekomunikacijskih rješenja (5G tehnologija). Tvrtka sudjeluje u velikim međunarodnim projektima i istraživačkim inicijativama, što je omogućilo hrvatskim radnicima pristup globalnim trendovima i inovacijama u tehnologiji. (Ćurić Ivan, 2023.)

Poboljšanje infrastrukture

FDI može potaknuti razvoj lokalne infrastrukture, što je ključno za gospodarski rast. Strani investitori često financiraju izgradnju i modernizaciju prometne mreže, energetske postrojenja i telekomunikacijske infrastrukture. Ova ulaganja ne samo da poboljšavaju poslovne uvjete za investitore, već također koriste lokalnoj zajednici i gospodarstvu u cjelini. Izgradnja novih cesta, luka i

zračnih luka poboljšava logistiku i transport, što je ključno za trgovinu i privlačenje dodatnih ulaganja. Kao ključan primjer može se navesti Luka Ploče, druga po veličini luka u Hrvatskoj, koja ima stratešku važnost jer opslužuje unutarnje dijelove Balkanskog poluotoka. Konzorcij stranih investitora, uključujući međunarodne partnere iz Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i fondova iz drugih europskih zemalja, uložili su u modernizaciju luke. Ova ulaganja omogućila su izgradnju novih terminala, što je povećalo kapacitet luke i omogućilo efikasniji transport robe. Također, omogućena je modernizacija lučke infrastrukture kroz ulaganja u tehnologije poput automatskog sustava za praćenje i rukovanje teretom, čime su poboljšani logistički procesi. Također, posljedica ovog ulaganja su poboljšanje cestovne i željezničke infrastrukture povezane s lukom, što je povećalo povezanost Hrvatske s regionalnim i europskim tržištima. (Priskić, 2023.)

Povećanje konkurentnosti

Povećanje konkurentnosti domaće ekonomije jedan je od ključnih benefita inozemnih izravnih investicija (FDI). Konkurentnost se odnosi na sposobnost zemlje ili njezinih poduzeća da se uspješno natječu na domaćim i međunarodnim tržištima. FDI doprinosi povećanju konkurentnosti kroz nekoliko ključnih mehanizama kao što su uvođenje tehnologije, transfer znanja i vještina, povećanje konkurentskog pritiska, pristup globalnim tržištima, povećanje kvalitete proizvoda i usluga, diverzifikacija gospodarstva te povećanje efikasnosti. Ulazak stranih poduzeća na domaće tržište povećava konkurentski pritisak na domaće tvrtke, potičući ih na poboljšanje kvalitete proizvoda i usluga, efikasnost operacija, te na inovacije. Ovaj pritisak može pomoći domaćim poduzećima da postanu konkurentnija na međunarodnoj sceni. Dolazak velikih međunarodnih maloprodajnih lanaca može potaknuti domaće trgovce da poboljšaju svoje ponude, usluge i logističke operacije kako bi zadržali tržišni udio. FDI može otvoriti vrata domaćim poduzećima za ulazak na nova međunarodna tržišta kroz mreže i kontakte stranih investitora. Strani ulagači u hrvatski prehrambeni sektor mogu pomoći lokalnim proizvođačima da plasiraju svoje proizvode na međunarodna tržišta koristeći svoje postojeće trgovačke mreže i ugled. Što se tiče povećanja kvalitete proizvoda i usluga, strani investitori donose s sobom visoke standarde kvalitete, koji postaju norma i za domaća poduzeća. Uvođenje međunarodnih standarda kvalitete može poboljšati konkurentnost domaćih proizvoda i usluga, što ih čini atraktivnijima na globalnom tržištu. Kao dobar primjer može se navesti farmaceutska industrija. Ulaganja stranih farmaceutskih kompanija mogu donijeti strože standarde proizvodnje i kontroli kvalitete, podižući ukupnu kvalitetu domaće farmaceutske proizvodnje. FDI također može potaknuti razvoj novih sektora i industrija koje prethodno nisu bile razvijene u zemlji. Diversifikacija gospodarstva smanjuje ovisnost o nekoliko sektora i povećava otpornost gospodarstva na vanjske šokove. Kao

primjer diversifikacije navode se ulaganja u obnovljive izvore energije i zelene tehnologije koje mogu potaknuti razvoj novih industrija, stvarajući nova radna mjesta i smanjujući energetske ovisnosti. Što se tiče automobilske industrije, već spomenut primjer je Rimac Automobili. Iako je Rimac hrvatska tvrtka, privukla je značajna inozemna ulaganja od globalnih kompanija poput Porschea, Hyundaija, KIA-e, kao i od drugih investitora poput Camel Group (Kina) i Softbank Vision Funda. Ova inozemna ulaganja omogućila su Rimcu ne samo da poveća proizvodne kapacitete, već i da hrvatsku pozicionira kao važnog subjekta u automobilskoj industriji, posebice u sektoru električnih vozila i baterijske tehnologije. Zahvaljujući stranim investicijama, kompanija Rimac Automobili je uložila u razvoj najmodernijih tehnologija za električna vozila i baterijske sustave. Ova tehnologija je konkurentna na globalnom tržištu ali je i vodeća u nekim područjima poput visokih performansi električnih automobila, čime Hrvatska stječe međunarodnu reputaciju kao inovacijski centar. (Buterin, Blečić, 2013.)

5.2. Izazovi od inozemnih izravnih investicija

Inozemna izravna ulaganja mogu donijeti značajne koristi, ali i izazove za zemlju primateljicu.

Ovisnost o stranim investitorima

Kada zemlja postane previše ovisna o stranim investicijama, njezina ekonomska politika može biti podložna utjecaju stranih investitora. Rezultat toga bi bio gubitak autonomije. Odluke koje su važne za nacionalni interes mogu biti kompromitirane u korist zadovoljenja potreba stranih ulagača. Isto tako, strani investitori mogu vršiti pritisak na vladu zemlje primateljice da donosi odluke koje su povoljne za njih, čak i ako nisu u najboljem interesu lokalnog stanovništva. Ovo može uključivati promjene zakona, poreznih politika ili radnih propisa. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022.), Hrvatska bilježi značajan pad pokrivenosti uvoza izvozom te pad vanjskotrgovinskog deficita u 2022. godini u odnosu na 2021. što pokazuje da je Hrvatska sve više orijentirana uvozu dobara i usluga, odnosno sve više ovisna o inozemnim dobavljačima. Grafički prikaz kretanja uvoza i izvoza te njihovog salda možemo vidjeti na sljedećem grafikonu. (Ćurić, 2023.)

Ekonomska volatilnost

Ekonomsku volatilnost najviše obilježava brzi odljev kapitala. Strani investitori mogu brzo povući kapital u slučaju ekonomske ili političke nestabilnosti, što može izazvati financijske krize. Takve

promjene mogu dovesti do naglih padova zaposlenosti i gospodarskog rasta. Tijekom globalne financijske krize 2008. godine, Hrvatska je osjetila negativne posljedice kroz pad BDP-a, povećanje nezaposlenosti i opću ekonomsku nestabilnost, što je otežalo privlačenje stranih investicija. Hrvatska je doživjela značajan pad BDP-a zbog smanjenje potrošnje, izvoza i investicija. Recesija je utjecala na gotovo sve sektore gospodarstva s posebnim naglaskom na graditeljstvo, turizam i izvoz. Uslijed ekonomske recesije, nezaposlenost u Hrvatskoj je dramatično porasla. To je stvorilo dodatni pritisak na državni proračun i socijalne programe, dok je istovremeno smanjilo kupovnu moć domaćeg stanovništva. Kroza je potaknula i financijsku nestabilnost u Hrvatskoj, s problemima u bankarskom sektoru i padom kreditne aktivnosti. To je dodatno otežalo pristup financiranju za poduzeća, uključujući i strane investitore. (Ćurić, 2023.)

Utjecaj na lokalne tvrtke

Dolazak velikih multinacionalnih kompanija može staviti domaće tvrtke u nepovoljan položaj. Lokalne tvrtke možda nemaju dovoljno resursa ili tehnologije za natjecanje s globalnim igračima, što može dovesti do njihovog zatvaranja. Tu se također javlja problem monopolizacije. Strani investitori mogu stvoriti monopolne i oligopolne strukture, posebno s ključnim sektorima kao što su energetika, telekomunikacije i financijske usluge. Ovo može smanjiti tržišnu konkurenciju i povećati cijene za potrošače. Jedan od primjera gdje su inozemna izravna ulaganja stvorila izazov za lokalne tvrtke u Hrvatskoj može se vidjeti u maloprodajnom sektoru, posebno nakon dolaska većih trgovačkih lanaca poput austrijskog Spara i njemačkog Lidla. Lidl i Spar, s jakim financijskim zaleđem i sofisticiranim poslovnim modelima, uspjeli su brzo zauzeti velik dio tržišta zahvaljujući nižim cijenama i širokoj ponudi proizvoda. To je stvorilo značajan pritisak na manje hrvatske trgovačke lance i samostalne trgovce, koji nisu mogli pratiti cjenovnu konkurenciju i efikasnost globalnih lanaca. Lokalni trgovci, poput Tommyja, Konzuma i drugih manjih tvrtki, suočili su se s padom tržišnog udjela i smanjenom profitabilnošću. Veliki međunarodni lanci često imaju bolje uvjete u pregovorima s dobavljačima zbog svoje veličine i globalne prisutnosti. Oni mogu ostvariti niže cijene nabave i priuštiti si agresivnu cjenovnu politiku, što lokalnim tvrtkama stvara izazov jer nemaju takvu pregovaračku moć. Ova situacija može dovesti do percepcije nelojalne konkurencije, jer domaće tvrtke nemaju resurse da se natječu s međunarodnim lancima. (Ćurić, 2023.)

Socijalni i kulturni utjecaj

Strane kompanije mogu uvesti poslovne prakse i stilove života koji se razlikuju od hrvatskih, što može izazvati socijalne i kulturne napetosti. Postoji rizik da će se lokalna kultura marginalizirati u korist zapadnjačkih standarda. Ako strani investitori ne poštuju lokalne, hrvatske običaje ili radne standarde, može doći do sukoba sa zajednicama, što može rezultirati društvenim nemirima i protestima. Inozemna ulaganja u luksuzne nekretnine, apartmane i turističke komplekse u gradovima poput Dubrovnika, Splita i Zadra dovela su do gentrifikacije. Lokalni stanovnici sve teže mogu priuštiti život u svojim rodnim gradovima zbog povećanih cijena nekretnina i troškova života. To je dovelo do iseljavanja lokalnog stanovništva, pogotovo mladih, iz središta turističkih gradova. Osim toga, većina lokalnih trgovina, restorana i objekata sada se prilagođava turistima, što mijenja društvenu strukturu i smanjuje autentičnost lokalnog života. (Ćurić, 2023.)

Strateška ranjivost

Preuzimanje ključnih sektora kao što su energetika, voda i telekomunikacije od stranih investitora može predstavljati sigurnosni rizik za Hrvatsku. Strani ulagači mogu imati prevelik utjecajna strateški važne industrije. Također, pretjerana ovisnost o FDI-u može rezultirati zanemarivanjem razvoja domaćih kapaciteta i tehnologija, što može ograničiti dugoročni gospodarski rast Hrvatske. Jedan od najpoznatijih primjera strateške ranjivosti Hrvatske zbog inozemnih ulaganja je slučaj s INA-om i mađarskom naftnom kompanijom MOL. MOL je postao najveći pojedinačni dioničar hrvatske naftne kompanije INA, što je dovelo do nekoliko izazova u pogledu strateške ranjivosti. Kako je MOL preuzeo upravljačka prava u INA-i, hrvatska vlada izgubila je dio kontrole nad upravljanjem nacionalnom naftnom industrijom. To je izazvalo zabrinutost zbog toga što odluke koje se tiču opskrbe energijom i strateških zaliha nafte donose strani vlasnici, što može ugroziti energetske sigurnost zemlje. Jedan od prigovora hrvatske vlade bio je da MOL nije adekvatno ulagao u modernizaciju rafinerija u Rijeci i Sisku, što je dovelo do smanjenja domaće proizvodnje nafte. Ovaj pad ulaganja stvorio je rizik za lokalnu energetske industriju, a time i ovisnost o uvoznim izvorima energije. Konflikt između hrvatske vlade i MOL-a o upravljanju INA-om postao je političko pitanje, jer strane tvrtke mogu donositi odluke koje su više usmjerene na njihove nacionalne interese, a ne nužno na interese Hrvatske. Ovaj sukob je pokazao koliko je strateški osjetljivo imati stranu kontrolu nad ključnim energetske resursima. (Ćurić, 2023.)

Financijska nestabilnost

Velik priljev stranog kapitala u sektore poput nekretnina može stvoriti nekretninski balon. Kada taj balon pukne, može uzrokovati značajnu financijsku nestabilnost i ekonomske poteškoće za građane.

Balon nekretnina je situacija u kojoj cijene nekretnina rastu brže od njihove temeljne vrijednosti. Kada cijene dođu do neodržive razine, dolazi do naglog pada, što izaziva negativne ekonomske posljedice. Možemo reći da se Hrvatska trenutno nalazi u ovoj situaciji a bilježi i najbrži rast cijena nekretnina u cijeloj EU. Pucanje balona može dovesti do naglog pada cijena nekretnina, što rezultira gubitkom vrijednosti imovine, povećanjem nenaplativih kredita i poteškoćama za banke. Jedna od glavnih socijalnih posljedica je nemogućnost priuštenja stanovanja. Visoke cijene nekretnina čine stanovanje nepriuštivim za mnoge građane, posebno za mlade obitelji i osobe s nižim primanjima. Za primjer se može uzeti uzeti grad Dubrovnik kao turistički grad u Hrvatskoj. Visok priljev turista i stalni interes za luksuzne nekretnine doveli su do dramatičnog porasta cijena nekretnina u Dubrovniku. Lokalni stanovnici teško pronalaze pristupačno stanovanje zbog visokih cijena, što rezultira migracijom prema manje atraktivnim područjima. Na financijsku nestabilnost utječe i inflacija, koja je itekako prisutna u Hrvatskoj. Povećanje cijena roba i usluga može nepovoljno utjecati na standard života lokalnog stanovništva. (Mustać, 2019.)

6. POLITIKE I STRATEGIJE PRIVLAČENJA STRANIH IZRAVNIH INVESTICIJA

Privlačenje stranih izravnih investicija u Hrvatsku zahtijeva koordinirani pristup i implementaciju različitih politika i strategija koje će privući strane investitore. Neke od ključnih politika i strategija koje bi Hrvatska mogla primijeniti ili već primjenjuje, analizirane su u nastavku.

6.1. Fiskalne i poticajne mjere

Porezne olakšice obuhvaćaju smanjenje poreza na dobit, poreza na dohodak ili uvođenje specijalnih režima oporezivanja za strane investitore. Osim poreznih olakšica tu su razne subvencije i poticaji. Porezne olakšice igraju ključnu ulogu u privlačenju stranih izravnih investicija jer mogu značajno smanjiti troškove poslovanja stranih kompanija i povećati njihovu konkurentnost. Slijedi prikaz detaljnijeg pregleda različitih vrsta poreznih olakšica koje bi Hrvatska mogla primijeniti kako bi privukla FDI (Bilas 2006.; Marić, Matić, 2018):

Porez na dobit

Hrvatska može privući strane investitore smanjenjem općenite stope poreza na dobit za određene sektore ili za sve nove investitore tijekom određenog perioda. Također, moguće je privremeno odgađanje poreza na dobit za nove investicije, omogućujući kompanijama da reinvestiraju svoj profit u daljnji razvoj poslovanja. Smanjenjem stope poreza na dobit smanjuju se operativni troškovi i povećava se profitabilnost ulagača, privlače se specifične industrije i potiču se domaća poduzeća. Hrvatska je provela reformu poreznog sustava koja je rezultirala smanjenjem stope poreza na dobit za mala i srednja poduzeća. smanjenje poreza na dobit može biti snažan alat za Hrvatsku kako bi privukla više inozemnih izravnih ulaganja, poboljšala gospodarsku aktivnost i potaknula rast lokalnih poduzeća, ali isto tako važno je uravnotežiti porezne prihode s potrebama za javnim investicijama i održavanjem fiskalne stabilnosti. (Bilas, 2006.; Marić, Matić, 2018.)

Porez na dohodak

Smanjenje poreza na dohodak povećava neto dohodak građana, što ih potiče na veću potrošnju roba i usluga. To može biti atraktivno za strana poduzeća koji prodaju proizvode i usluge na domaćem hrvatskom tržištu. Povećana potrošnja može potaknuti rast maloprodaje, ugostiteljstva, turizma i drugih sektora koji ovise o potrošnji, što može biti privlačno za strane investitore. Niži porezi na dohodak mogu pomoći u privlačenju visoko kvalificiranih stručnjaka iz inozemstva koji traže atraktivne uvjete za rad i život. Poduzeća mogu lakše privući i zadržati talente smanjenjem ukupnih troškova zapošljavanja, što može doprinijeti rastu produktivnosti i konkurentnosti poduzeća. Bitno je još i spomenuti da niži porezi na dohodak mogu potaknuti osnivanje novih poduzeća jer poduzetnici imaju veću motivaciju za rizik i investicije. (Bilas, 2006.; Marić, Matić, 2018.)

Porez na dodanu vrijednost (PDV)

Navedeno se odnosi na smanjenje ili oslobađanje PDV-a za određene investicijske projekte ili za uvoz opreme i materijala potrebnih za poslovanje. Hrvatska je u nekoliko navrata smanjivala PDV na opremu i usluge vezane za obnovljive izvore energije kako bi potaknula ulaganja u ovaj sektor. To je pomoglo i privlačenju investitora poput E.ON-a i Iberdola. Konkretno, vjetroelektrana Krš-Pađene, koja je značajan projekt u sektoru obnovljivih izvora energije u Hrvatskoj, bila je privučena ovim poreznim olakšicama. (Bilas 2006; Marić, Matić, 2018; Bilan, 2018)

Carine i uvozne takse

Smanjenje carinskih pristojbi i uvoznih taksi može značajno doprinijeti privlačenju stranih izravnih investicija u Hrvatsku iz nekoliko ključnih razloga (Bilas 2006; Marić, Matić, 2018.):

- Smanjenje troškova uvoza: niže carine i uvozne takse smanjuju ukupne troškove uvoz sirovina, poluproizvoda i gotovih proizvoda. To čini proizvodnju u Hrvatskoj konkurentnijom na međunarodnom tržištu i može privući strane investitore koji traže lokaciju za proizvodnju ili montažu svojih proizvoda. Smanjenje troškova uvoza povećava profitabilnost poduzeća jer im omogućuje da svoje proizvode ponude po nižim cijenama ili ostvare veće marže na proizvod koji se prodaju na domaćem ili izvoznom tržištu.
- Poticanje trgovinske aktivnosti: niže carine mogu potaknuti povećanje uvoza sirovina i komponenti koje su potrebne za proizvodnju, što može potaknuti rast trgovinskih aktivnosti i logističkih usluga. Također, na ovaj način se mogu olakšati uvoz visokotehnološke opreme, tehnologija i stručnjaka, što može doprinijeti modernizaciji industrije i povećanju inovacija.
- Poboljšanje poslovne klime: smanjenjem carina i uvoznih taksi mogu se privući strani investitori koji žele uvoziti ili izvoziti proizvode iz ili u Hrvatsku. To može povećati međunarodnu vidljivost zemlje kao povoljne destinacije za ulaganje. Jednostavniji i jeftiniji uvoz robe može smanjiti administrativne troškove i birokraciju za poduzeća, što može poboljšati ukupnu poslovnu klimu.
- Poticanje industrijskog rasta i razvoja: industrije koje ovise o uvozu sirovina, komponenti ili tehnologije, poput automobilske industrije, elektronike ili farmaceutske industrije, mogu imati koristi od nižih carina koje olakšavaju pristup potrebnim resursima.

Specijalni režimi oporezivanja

U specijalne režime uključuju se posebne ekonomske zone i slobodne zone. To se odnosi na stvaranje posebnih ekonomskih zona s povoljnim poreznim režimom za investitore koji se smještaju u tim zonama i uvođenje slobodnih zona u kojima su investitori oslobođeni poreznih obveza i administrativnih ograničenja. Hrvatska bi mogla stvoriti posebne ekonomske zone s povlaštenim

ekonomskim režimom, subvencijama za zapošljavanje i infrastrukturnom podrškom kako bi privukla investitore u manje razvijene regije. (Bilas, 2006.; Marić, Matić, 2018; Bilan 2018)

Porezni krediti i poticaji

Porezni krediti omogućuju poduzećima da smanje svoje ukupne porezne obveze. To može uključivati odgodu plaćanja poreza ili smanjenje poreznih stopa za određene kategorije prihoda ili ulaganja. Krediti mogu pružiti poduzećima dodatnu likvidnost koja se može koristiti za daljnje ulaganje u proširenje kapaciteta, istraživanje i razvoj ili modernizaciju tehnologije. Državne potpore ili subvencije mogu biti usmjerene prema specifičnim sektorima kao što su IT, zeleni sektor, biotehnologija ili proizvodnja, što može privući investitore koji posluju u tim područjima. Poticaji također mogu biti usmjereni na ulaganja u ruralna područja ili regije koje zaostaju u razvoju što može pomoći u ravnomjernijem gospodarskom razvoju zemlje. U Hrvatskoj bi to bile središnja i istočna Hrvatska, koje imaju velike kapacitete, ali premalo se ulaže u njih. Porezni krediti mogu biti vezani uz nova zapošljavanja ili obuku radne snage, što može pomoći poduzećima da privuku i zadrže kvalificiranu radnu snagu. Državne potpore mogu biti usmjerene prema istraživačkim institucijama ili tehnološkim inovacijama kako bi potaknuli inovacije i razvoj novih tehnologija. Jednostavni postupci za dobivanje poreznih kredita i poticaja mogu smanjiti administrativne troškove za poduzeća, što olakšava poslovanje i potiče investicijsku aktivnost. Hrvatska vlada pružila je porezne poticaje i kredite Siemensu, tvornici u Osijeku, kako bi potaknula otvaranje novih proizvodnih kapaciteta u Osijeku. Pružanje poreznih poticaja i kredita pomoglo je Siemensu da smanji početne troškove i poveća profitabilnost investicije. (Bilas, 2006.; Marić, Matić, 2018; Bilan, 2018)

Izvozne potpore

Ovo se odnosi na povrat PDV-a za izvoz, odnosno povrat PDV-a za proizvode koji se izvoze iz Hrvatske, što može potaknuti izvozno orijentirane investicije.

Porezne olakšice ne samo da smanjuju troškove ulaganja za strane investitore već i stvaraju konkurentno poslovno okruženje koje potiče gospodarski rast, zapošljavanje i tehnološki napredak. Međutim, važno je da se porezne olakšice dizajniraju na način koji ne ugrožava fiskalnu stabilnost zemlje te da se pažljivo prate kako bi se osiguralo da ostvaruju željene ciljeve privlačenja investicija. Implementacija ovih mjera zahtijeva koordinaciju s financijskim sektorom, javnom upravom i regulatornim tijelima kako bi se osiguralo da su porezne olakšice u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i europskim pravnim standardima.

Subvencije i poticaji pružaju financijsku potporu ili druge pogodnosti koje mogu značajno smanjiti troškove ulaganja i povećati konkurentnost destinacije za investitore. Vrste subvencija i poticaja:

Financijske subvencije

One obuhvaćaju direktnu financijsku pomoć i investicijske potpore. Direktna financijska pomoć se odnosi na ponudu novčanih sredstava ili zajmova s povoljnim uvjetima kako bi se pokrili dijelovi troškova ulaganja ili razvoja projekta. Investicijske potpore su bespovratna sredstva ili povrat sredstava za investicije u određene sektore ili projekte koji su od strateškog interesa za gospodarstvo zemlje. Subvencije za investicije u visokotehnoološke sektore, IT industriju ili zelenu energiju, moglo bi potaknuti inovacije i stvaranje visoko kvalitetnih radnih mjesta. (Bilan, 2018)

Infrastrukturne potpore

Kroz subvencije za infrastrukturu se financiraju ili sufinanciraju infrastrukturni projekti koji su od interesa za strane investitore, poput prometne infrastrukture, energetske sustava ili digitalne povezanosti. Investicije u ceste, željeznice, luke, zračne luke i ostalu transportnu infrastrukturu mogu značajno smanjiti troškove transporta sirovina, gotovih proizvoda i roba. To čini Hrvatsku atraktivnijom destinacijom za distribucijske centre i logističke operacije stranih investitora. Modernizacija i proširenje infrastrukture mogu poboljšati efikasnost lanca opskrbe, smanjiti vrijeme isporuke i poboljšati pouzdanost distribucijskih mreža. Infrastrukturne potpore imaju pozitivan učinak i u investicije u ruralne i manje razvijene regije. Mogu biti usmjerene na razvoj ruralnih područja ili regija koje zaostaju u razvoju. To može doprinijeti ravnomjernijem regionalnom razvoju i privući investitore koji traže jeftiniju radnu snagu ili povoljnije uvjete poslovanja. Razvoj i modernizacije energetske infrastrukture, uključujući obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost, mogu osigurati stabilnu i pouzdanu opskrbu energijom za industrijske operacije. To može privući investitore koji cijene stabilnost i predvidljivost u energetske sektoru. Razvoj turističke infrastrukture kao što su hoteli, marina, sportski objekti i kulturne atrakcije može privući FDI u turizam. To može stvoriti nova radna mjesta i poboljšati prihode od turizma. Investicije u digitalnu infrastrukturu mogu privući tehnološke kompanije koje traže visoku razinu povezanosti i komunikacijske tehnologije. (Bilas, Franc, 2006)

Obrazovni i radni poticaji

Programima obrazovanja i obuka daje se potpora za razvoj specijaliziranih programa obrazovanja koji odgovaraju potrebama stranih investitora, uključujući i subvencije za troškove obrazovanja zaposlenika. Poticaji mogu biti i povoljni uvjeti za zapošljavanje stranih radnika, uključujući olakšice za dobivanje radnih dozvola ili privremeni boravak za ključne stručnjake. Subvencije za nova zapošljavanja ili smanjenje poreza na dohodak za određene kategorije zaposlenika mogu privući strane investitore. To može smanjiti troškove zapošljavanja i potaknuti poduzeća da šire svoje operacije u Hrvatskoj. Isto tako, uvođenje fleksibilnijih radnih zakona može olakšati prilagodbu radne snage promjenjivim potrebama poduzeća, što je privlačno za investitore koji traže dinamično i prilagodljivo poslovno okruženje. U obrazovne i radne poticaje također spada razvoj centra izvrsnosti u područjima kao što

su tehnologija, inženjering ili biotehnologija koji može privući inozemna izravna ulaganja tako što će ponuditi pristup visokokvalificiranoj radnoj snazi i istraživačkim kapacitetima. (Cipek, 2022.)

Poticaji za istraživanje i razvoj

Hrvatska bi mogla osigurati financijske potpore ili porezne olakšice za istraživačko-razvojne aktivnosti koje provode strane kompanije u suradnji s lokalnim institucijama i univerzitetima. Jedan od primjera je Microsoftov R&D (*Research and Development*) centar u Zagrebu. Hrvatska vlada pružila je financijske poticaje i porezne olakšice za istraživanje i razvoj kao dio svoje strategije za privlačenje visokotehnoloških investicija. Ovi poticaji uključivali su subvencije za troškove istraživanja, porezne olakšice na dobit od R&D aktivnosti, te sufinanciranje troškova za razvoj novih tehnologija i inovacija. Poticaji za R&D pomogli su Microsoftu da odluči investirati u R&D centar u Zagrebu, zbog smanjenih troškova i povećanog povrata na investiciju. (Cipek, 2022.)

6.2. Regulatorni okvir

Da bi se privukle strane izravne investicije pomoglo bi pojednostavljenje administrativnih postupaka te jasna pravila i stabilnost zakonodavstva. Smanjenje birokratskih prepreka i ubrzavanje procesa odobrenja za pokretanje poslovanja uvelike bi olakšalo stranim investitorima cijeli postupak ulaganja kao i osiguranje predvidljivog i stabilnog zakonodavnog okvira koji štiti prava stranih investitora. Primjer je zračno pristanište Zagreb, odnosno zračna luka dr. Franjo Tuđman. Hrvatska vlada je donijela značajne regulatorne promjene kako bi unaprijedila infrastrukturu i privukla strane investicije. U kontekstu razvoja zračne luke u Zagrebu, regulatorne promjene uključivale su: odobrenje za privatizaciju i koncesije, pojednostavljenje procedura te poticaje i subvencije. (Kupinić, 2017; Paliaga, Strunje, 2011.)

6.3. Podrška infrastrukturnim projektima

Razvoj infrastrukturnih projekata koji su ključni za privlačenje i podršku stranim investicijama, kao što su transportna mreža, energetska infrastruktura i digitalna povezanost. (Bilas, Franc, 2006)

6.4. Promocija i marketinške aktivnosti

Kao oblik promocije mogu se organizirati investicijski forumi i konferencije koji povezuju strane investitore s lokalnim poslovnim zajednicama i vladom. Isto tako, sve više se javlja potreba za međunarodnim oglašavanjem i promocijom Hrvatske kao atraktivne destinacije za ulaganja putem marketinških kampanja i prisustva na međunarodnim sajmovima i konferencijama. (Paliaga, Strunje, 2011)

6.5. Održivi razvoj

Promicanje održivih praksi u poslovanju, u skladu s globalnim standardima zaštite okoliša i društvene odgovornosti može potaknuti velik broj stranih investitora na ulaganje. Hrvatska vlada je implementirala niz politika i poticaja kako bi promicala održivi razvoj, posebno u sektoru obnovljivih izvora energije. To uključuje subvencije za instalaciju solarnih panela, porezne olakšice za investitore u obnovljive izvore energije i garancije za otkup električne energije po povoljnijim cijenama. Ove mjere su stvorile povoljne uvjete za razvoj solarnih elektrana u zemlji. Na ovaj način privukli su strane investitore poput Enel Green Power i EDF Renewables, koji su prepoznali priliku u Hrvatskoj za ulaganje u projekte solarnih elektrana. (Radović, 2023)

7. ZAKLJUČAK

Glavni problem istraživanja ovog rada bio je utvrditi utjecaj stranih izravnih investicija (FDI) na ekonomski razvoj Hrvatske, kao i analizirati prepreke koje stoje na putu privlačenja većeg broja stranih ulaganja. Istraživanje je ukazalo na nekoliko ključnih izazova, poput nedostatne diverzifikacije FDI-a, gdje je veliki udio investicija usmjeren prema sektorima poput turizma i nekretnina, dok su sektori s višom dodanom vrijednošću, poput proizvodnje i IT-a, manje zastupljeni. Također, jedan od ključnih problema koji se obrađuje je ovisnost Hrvatske o stranim ulagačima u nekim strateškim sektorima, što može smanjiti povećati ranjivost gospodarstva. Cilj rada bio je analizirati makroekonomski učinak FDI-a na Hrvatsku kroz povijesne i suvremene trendove te evaluirati politike koje država provodi kako bi privukla strana ulaganja. Konačni cilj istraživanja bio je ponuditi prijedloge za poboljšanje investicijske klime, osigurati održivi gospodarski rast i smanjiti ekonomske rizike povezane s prekomjernom ovisnošću o vanjskom kapitalu. Rad je teorijski obradio definicije i vrste stranih ulaganja te motive stranih investitora. Zatim je analiziran povijesni razvoj FDI-a u Hrvatskoj, kao i trenutačni trendovi, pri čemu je istaknuta važnost FDI-a u modernizaciji određenih sektora. Također, razmatrani su ključni faktori koji utječu na priljev investicija, poput političke i ekonomske stabilnosti te regulatornog okvira. Na temelju analize u ovom radu može se zaključiti da strana izravna ulaganja imaju značajan potencijal za dugoročni gospodarski rast Hrvatske, ali je potrebno strateški usmjeriti ta ulaganja prema sektorima koji mogu osigurati održiv razvoj i veću otpornost gospodarstva. Iako su dosadašnja strana ulaganja bila ključna za modernizaciju ključnih sektora poput financijskog i telekomunikacijskog, potrebno je diversificirati investicije prema sektorima s visokom dodanom vrijednošću, kao što su proizvodnja, IT industrija i istraživanje i razvoj. Hrvatska također mora raditi na jačanju regulatornog okvira, poboljšanju poslovne klime i smanjenju birokratskih prepreka koje otežavaju dolazak stranih investitora. Posebno je važno osigurati transparentnost i stabilnost poslovnog okruženja kako bi se izbjegli izazovi povezani s prekomjernom ovisnošću o stranim ulagačima u strateškim sektorima. Jedan od ključnih prioriteta za Hrvatsku u budućnosti trebao bi biti privlačenje Greenfield investicija, koje donose nova radna mjesta, tehnologije i inovacije, umjesto pretežnih Brownfield investicija, koje se često fokusiraju na preuzimanje postojećih kapaciteta bez značajnog doprinosa povećanju konkurentnosti gospodarstva. Također, ulaganje u obrazovanje i razvoj radne snage od presudne je važnosti kako bi Hrvatska postala atraktivna destinacija za ulagače u sektore visokih tehnologija. Zaključno, FDI su neophodni za gospodarski napredak Hrvatske, ali samo ako se adekvatno usmjere prema sektorima koji mogu dugoročno doprinijeti povećanju konkurentnosti i održivosti gospodarstva. Implementacijom odgovarajućih politika i strateškim pristupom privlačenju stranih ulaganja, Hrvatska ima potencijal postati regionalni lider u privlačenju kapitala i stvaranju inovativnih gospodarskih sektora.

LITERATURA

1. Babić Z., Pufnik A., Stučka T., (2001), „*Teorija i stvarnost inozemnih izravnih ulaganja u svijetu i u tranzicijskim zemljama s posebnim osvrtom na Hrvatsku*“, (str 11-17), publikacija Hrvatske Narodne Banke P-9, dostupno na: https://www.hnb.hr/c/document_library/get_file?uuid=3f1c8c9e-8483-4dd1-9b03-74ad98e3785b&groupId=20182&p_auth=VDYgoqnc (preuzeto 03.07. 2024)
2. Bilan Domina (2018), „Utjecaj porezne politike na privlačenje izravnih stranih ulaganja“, [Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet], Repozitorij Ekonomskog fakulteta u Splitu, dostupno na: <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2402/datastream/PDF/view>, (preuzeto 04.09.2024)
3. Bilas Vlatka, Franc Sanja (2006), „Uloga inozemnih izravnih ulaganja i načini poticanja“, [Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet], članak broj 06-13, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/202205> (preuzeto 04.09.2024)
4. Bilas Vlatka (2006), „*Poticanje inozemnih izravnih ulaganja i konkurencija među zemljama*“, pregledani znanstveni članak (str 9-12), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/16831> (preuzeto 10.07.2024)
5. Buterin D., Blečić M., (2013), „Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku“, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1 (2013), No. 1, 133-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/152074>, (preuzeto 10.07.2024)
6. Campos N. F. i Kinoshita Y., (2003), „*Why does FDI go where it goes? New evidence from the transition Economies*“, *Anal. of Economics and Finance* 13-2, 425-462 dostupno na: <http://www.aecon.com/Articles/Nov2012/aef130207.pdf> (preuzeto 03.07.2024)
7. Cipek Ksenija (2022), „Državne potpore kao oblik poreznih olakšica u Republici Hrvatskoj“, [Završni specijalistički, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet], Repozitorij radova Ekonomskog fakulteta Zagreb, dostupno na: <https://repozitorij.efzg.unizg.hr/islandora/object/efzg%3A10045/datastream/PDF/view> (preuzeto 18.08.2024)
8. Ćurić Antonela (2020), „*Analiza iseljavanja stanovništva i utjecaj na tržište rada u Republici Hrvatskoj*“, [Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet], REFST- Repozitorij Ekonomskog fakulteta u Splitu, dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/en/islandora/object/efst%3A3574/datastream/PDF/view> (preuzeto 20.06.2024)
9. Ćurić Ivan (2023), „*Izravna strana ulaganja u Hrvatskoj s osvrtom na financiranje postojećih poduzeća*“, [Završni rad, Veleučilište u Rijeci], Digitalni repozitorij Veleučilišta u Rijeci,

- dostupno na:
<https://repositorij.veleri.hr/islandora/object/veleri%3A3177/datastream/PDF/view> (preuzeto 20.06.2024)
10. Divjak I. (2023.), „*Analiza greenfield i brownfield ulaganja*“, [Diplomski rad, Sveučilište J.J.Strossmayer u Osijeku], Repozitorij Ekonomskog fakulteta u Osijeku, dostupno na: <https://repositorij.efos.hr/islandora/object/efos%3A5538/datastream/PDF/view> (preuzeto 18.06.2024)
 11. Hrvatska narodna banka [HNB]- službena stranica, dostupno na: <https://www.hnb.hr/web/guest/pretraga?q=inozemna+izravna+ulaganja> (preuzeto 10.06.2024)
 12. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja [MINGOR] (2018.) „Invest in Croatia“, dostupno na: <https://investcroatia.gov.hr/en/> (preuzeto 20.06.2024)
 13. Kupinić Elena (2017), „*U teorijskom okviru: Institucionalne odrednice privlačenja izravnih inozemnih ulaganja*“, [Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli], Digitalni repozitorij Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, dostupno na: <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1985/datastream/PDF/view>, (preuzeto 10.06.2024)
 14. Marić K., Matić J. (2018), „Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i usporedba s odabranim nerazvijenim zemljama“, Zbornik sveučilišta Libertas, 3, dostupno na : <https://hrcak.srce.hr/file/289094>, (preuzeto 17.06.2024.)
 15. Mustać Josipa (2019.), „Cjenovni balon na tržištu nekretnina u Republici Hrvatskoj“, [Stručni rad, Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju], *Oeconomica Jadertina* 1/2019, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/322295> (preuzeto 04.09.2024.)
 16. Paliaga Marko, Strunje Željko, (2011), „Uloga urbanog marketinga u funkciji privlačenja direktnih stranih ulaganja u hrvatskim gradovima“, [Sveučilište Jurja Dobrile, Pula], *Ekonomski misao i praksa DBK. God. XX. (2011.) br. 1. (41-58)*, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/103915> (preuzeto 04.09.2024.)
 17. Priskić Sara (2023), „*Razvoj lučkih sustava*“, [Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet], Repozitorij Pomorskog fakulteta u Rijeci, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pfri%3A3807/datastream/PDF/view> (preuzeto 04.09.2024)
 18. Radović Lana (2023), „Obnovljivi izvori energije u kućanstvima Europske Unije i Hrvatske“, [Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet], Repozitorij Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, dostupno na:

<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/efzg%3A10086/datastream/PDF/view> (preuzeto 04.09.2024)

19. Sisek Boris (2005), „*Strane izravne investicije u Hrvatskoj – uzroci neuspjeha*“, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 3, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/41472> (preuzeto 20.06.2024)
20. Širić Mirela (2017), „*Statistička analiza odrednica izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj i okruženju*“, [Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet], Repozitorij Ekonomskog fakulteta u Splitu dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A1559/datastream/PDF/view>
21. UNCTAD World Investment Report, dostupno na: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (preuzeto 20.06.2024)
22. „*Zakon o poticanju ulaganja (NN 102/15, 25/18, 118/18)*“, dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=zakon+o+poticanju+ulaganja&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da> (preuzeto 10.09.2024)

POPIS GRAFIKONA

1. Grafikon 1: Struktura izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj od 2000. do 2011. godine, preuzeto iz: Buterin D., Blečić M., (2013.), „Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku“, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1 (2013), No. 1, 133-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/152074>, (preuzeto 10.07.2024.)
2. Grafikon 2: Izravna strana ulaganja u Republiku Hrvatsku od 1993. do 2023. godine izražene u milijunima eura, izrada autora prema podacima HNB-a, „Inozemna izravna ulaganja“, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja>
3. Grafikon 3: Prikazuje strukturu zemalja po iznosima ulaganja u Hrvatsku u posljednjih 30 godina, a najistaknutije su Nizozemska, Austrija i Njemačka koje su zajedno uložile više nego sve ostale zemlje zajedno. Preuzeto od: Ministarstvo gospodarstva, dostupno na: <https://mingo.gov.hr/>

POPIS SLIKA

- Slika 1: Geografski položaj Hrvatske, preuzeto od: Hrvatska enciklopedija (2013.), dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/26390>

SAŽETAK

Ovaj rad istražuje učinak stranih izravnih ulaganja (FDI) na ekonomski razvoj Hrvatske, s posebnim naglaskom na faktore priljeva stranih investicija, politike i strategije privlačenja istih te koristi i potencijalne negativne posljedice koje ta ulaganja donose. Problem istraživanja proizlazi iz potrebe za boljim razumijevanjem kako strana ulaganja utječu na hrvatsko gospodarstvo, uključujući prepreke u privlačenju novih investicija koje su ključne za razvoj zemlje. Rad se bavi pitanjem u kojoj mjeri strane investicije doprinose ekonomskom rastu, stvaranju novih radnih mjesta, prijenosu tehnologije i povećanju konkurentnosti, te s kojim se izazovima Hrvatska suočava u privlačenju i zadržavanju tih investicija. Predmet istraživanja su strane izravne investicije u Hrvatskoj, njihovi trendovi i njihov utjecaj na ekonomski razvoj zemlje, kao i analize politika koje Hrvatska primjenjuje kako bi privukla ta ulaganja. Ciljevi istraživanja su višestruki: prvo, analizirati makroekonomske pokazatelje i povijesni razvoj FDI-a u Hrvatskoj; drugo, identificirati ključne faktore koji utječu na priljev stranih investicija; treće, evaluirati postojeće politike i strategije usmjerene na privlačenje stranih investicija; i konačno, predložiti preporuke za poboljšanje investicijske klime u Hrvatskoj. Zaključci rada ističu da strana izravna ulaganja imaju značajan pozitivan utjecaj na ekonomski razvoj Hrvatske, posebno kroz poticanje rasta BDP-a i stvaranje novih radnih mjesta. Međutim, rad također naglašava da je potrebno kontinuirano raditi na poboljšanju investicijske klime, uključujući političku i ekonomsku stabilnost, regulatorni okvir i poticaje, kako bi se osigurao stabilan priljev stranih ulaganja i dugoročno održivi gospodarski razvoj.

Ključne riječi: strane izravne investicije, ekonomski razvoj, RH

SUMMARY

This paper investigates the effect of foreign direct investment (FDI) on the economic development of Croatia, with special emphasis on factors of foreign investment inflow, policies and strategies for attracting them, as well as the benefits and potential negative consequences that these investments bring. The research problem stems from the need for a better understanding of how foreign investments affect the Croatian economy, including obstacles in attracting new investments that are crucial for the country's development. The paper deals with the question of the extent to which foreign investments contribute to economic growth, the creation of new jobs, the transfer of technology and increased competitiveness, and what challenges Croatia faces in attracting and retaining these investments. The subject of the research is foreign direct investments in Croatia, their trends and their impact on the country's economic development, as well as analyzes of the policies that Croatia applies to attract these investments. The goals of the research are multiple: first, to analyze macroeconomic indicators and the historical development of FDI in Croatia; second, to identify the key factors influencing the inflow of foreign investments; third, evaluate existing policies and strategies aimed at attracting foreign investments; and finally, to propose recommendations for improving the investment climate in Croatia. The conclusions of the paper point out that foreign direct investments have a significant positive impact on the economic development of Croatia, especially through the stimulation of GDP growth and the creation of new jobs. However, the paper also emphasizes that it is necessary to continuously work on improving the investment climate, including political and economic stability, regulatory framework and incentives, in order to ensure a stable inflow of foreign investment and long-term sustainable economic development.

Foreign direct investments, economic development, investment climate